

ZNAČAJ I ULOGA AGENCIJE ZA ZAŠTITU ŽIVOTNE SREDINE U EKOLOŠKOM PRAVU SRBIJE I ZAŠTITI ŽIVOTNE SREDINE

Nebojša Veljković, Stefan Simeunović

Регионална научно-стручна конференција
ЕКОЛОГИЈА И ПРАВО,
Нови Сад, 12-13. октобар 2023.

Pravni aspekti zaštite životne sredine izučavaju se u okviru ekološkog prava pod kojim se podrazumeva skup pravnih propisa kojima se reguliše zaštita životne sredine na međunarodnom i nacionalnom nivou.

Ekološko pravo je prvobitno počelo da se razvija kao grana međunarodnog javnog prava, a tome su prethodili ekološki problemi prekograničnog karaktera koji su zahtevali zajedničku akciju zainteresovanih država.

ZAKON O ZAŠTITI ŽIVOTNE SREDINE ("Sl. glasnik RS", br. 135/2004, 36/2009, 36/2009 - dr. zakon, 72/2009 - dr. zakon, 43/2011 - odluka US, 14/2016, 76/2018, 95/2018 - dr. zakon i 95/2018 - dr. zakon)

Načela zaštite životne sredine

Član 9

Osnovna načela zaštite životne sredine jesu:

- 1) načelo integralnosti; 2) načelo prevencije i predostrožnosti; 3) načelo očuvanja prirodnih vrednosti; 4) načelo održivog razvoja; 5) načelo odgovornosti zagađivača i njegovog pravnog sledbenika; 6) načelo "zagađivač plaća", 7) načelo "korisnik plaća; 8) načelo supsidijarne odgovornosti; 9) načelo primene podsticajnih mera;
- 10) NAČELO INFORMISANJA I UČEŠĆA JAVNOSTI;**
- 11) načelo zaštite prava na zdravu životnu sredinu i pristupa pravosuđu.

ZAKON O MINISTARSTVIMA ("Sl. glasnik RS", br. 128/2020 i 116/2022), član 6:

AGENCIJA ZA ZAŠTITU ŽIVOTNE SREDINE, kao organ uprave u sastavu Ministarstva zaštite životne sredine, sa svojstvom pravnog lica, **OBAVLJA POSLOVE DRŽAVNE UPRAVE KOJI SE ODNOSE NA: RAZVOJ, USKLAĐIVANJE I VOĐENJE NACIONALNOG INFORMACIONOG SISTEMA ZAŠTITE ŽIVOTNE SREDINE** (praćenje stanja činilaca životne sredine kroz indikatore životne sredine; registar zagađujućih materija i dr.); sprovođenje državnog monitoringa kvaliteta vazduha i voda, uključujući sprovođenje propisanih i usaglašenih programa za kontrolu kvaliteta vazduha, površinskih voda i podzemnih voda prve izdani i padavina; upravljanje Nacionalnom laboratorijom; **PRIKUPLJANJE I OBJEDINJAVANJE PODATAKA O ŽIVOTNOJ SREDINI, NJIHOVU OBRADU I IZRADU IZVEŠTAJA O STANJU ŽIVOTNE SREDINE I SPROVOĐENJU POLITIKE ZAŠTITE ŽIVOTNE SREDINE**; razvoj postupaka za obradu podataka o životnoj sredini i njihovu procenu; vođenje podataka o najboljim dostupnim tehnikama i praksama i njihovoj primeni u oblasti zaštite životne sredine; saradnju sa Evropskom agencijom za zaštitu životne sredine (EEA) i Evropskom mrežom za informacije i posmatranje (EIONET), kao i druge poslove određene zakonom.

**DA LI POSTOJE PREPREKE
U INTEGRACIJI EKOLOGIJE
I PRAVA U FUNKCIJI
EFIKASNOG UPRAVLJANJA
ŽIVOTNOM SREDINOM?**

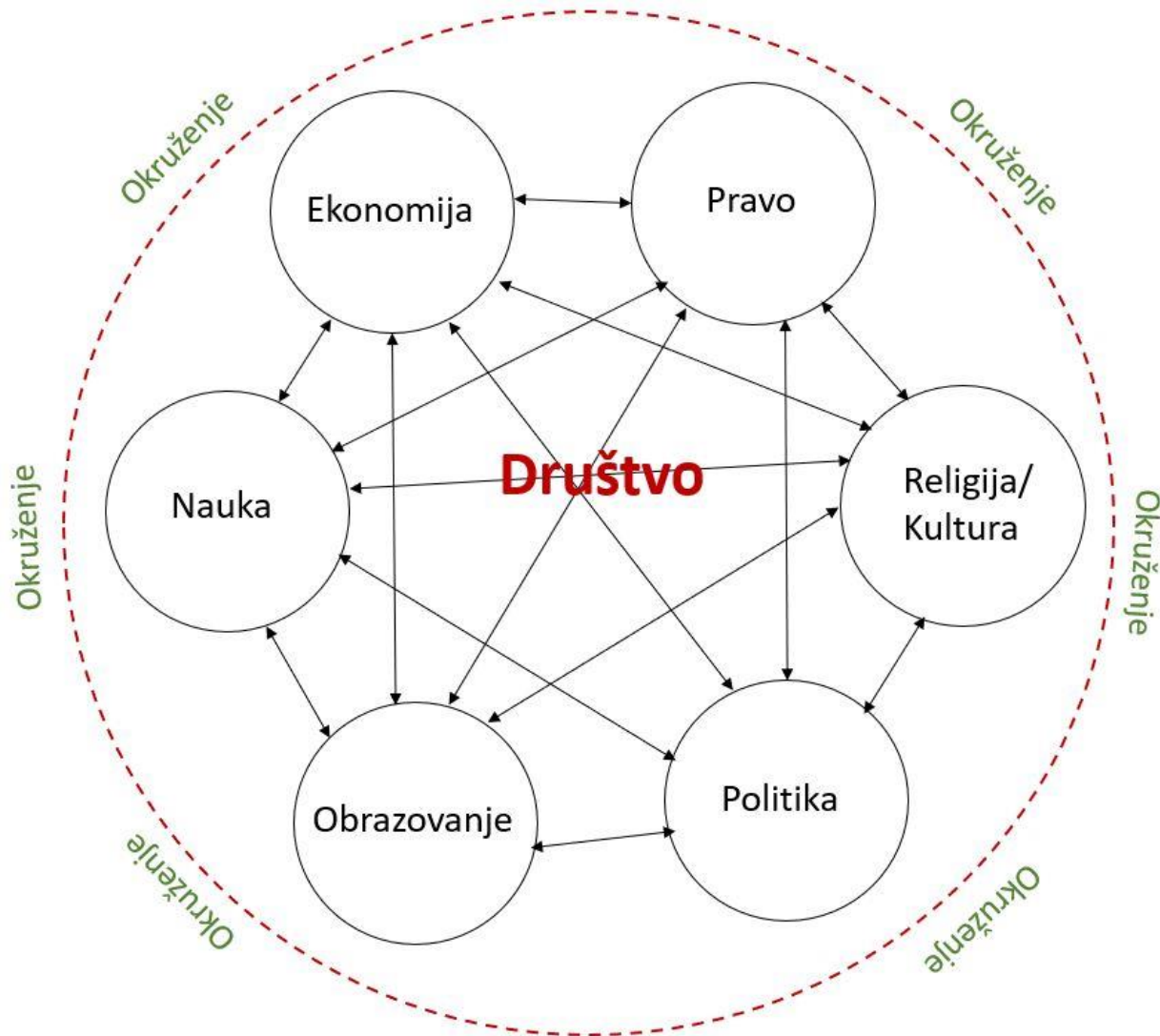

**ZNAČAJ I ULOGA
AGENCIJE ZA
ZAŠTITU ŽIVOTNE
SREDINE U
PREMOŠĆAVANJU
JAZA IZMEĐU
NAUKE I POLITIKE**

**UPRAVLJANJE ŽIVOTNOM SREDINOM JE
INTERDISCIPLINARNA VEŠTINA U PREMOŠĆAVANJU
JAZA IZMEĐU NAUKE I POLITIKE**

**ZNAČAJ I ULOGA AGENCIJE ZA ZAŠTITU
ŽIVOTNE SREDINE U EKOLOŠKOM PRAVU
SRBIJE I ZAŠTITI ŽIVOTNE SREDINE**

Funkcionalna mreža u okviru Lumanovih društvenih podsistema

Prema Niklasu Lumanu, nemačkom sociologu i filozofu, društveni sistem se sastoji od različitih funkcionalnih sistema – podsistema kojima su svojstvene osobene funkcije koje sistem odvajaju od spoljašnjeg okruženja. Glavna jedinica Lumanove analize unutar društvenog sistema je KOMUNIKACIJA, pri čemu unutar društva izdvaja sledeće podsisteme:

- ekonomija,
- pravo,
- nauka,
- politika,
- religija, i
- obrazovanje.

Svaki Lumanov društveni podsistem se sastoji od binarnog koda putem kojeg sistem vrši razdvajanje/izdvajanje sebe u odnosu na okruženje i pri tom svaki podsistem drugačije reaguje gradeći **KOMUNIKACIJU** prema okruženju.

Otvorenost datog podsistema u odnosu na okruženje je u funkciji njegovog binarnog koda, na primer: podsistem ekonomija se sastoji od koda koji prepoznaje samo novčane vrednosti/interese – „profit ili neprofit“; podsistem prava – „pravedno ili nepravedno“; podsistem politika – „prihvatljivo ili neprihvatljivo“, podsistem nauka – „istinito ili neistinito“.

Karakteristika kodova ovih Lumanovih podsistema je njihova suženost rešavanja problema koji dopiru iz okruženja, jer svaki podsistem društva teži očuvanju svoje samobitnosti u odnosu na okruženje. Ovo znači da se na primer, ekonomski podsistem može odnositi prema pitanjima okruženja samo sa gledišta ekonomskog interesa, što je primer samofunkcionisanja i svakog drugog podsistema i povezano je sa njihovim binarnim kodom. Za ovu karakteristiku društvenih podsistema Luman je primenio termin *autopoiesis* (eng) – samostvaranje, neologizam koji je preuzeo od teoretičara bioloških sistema koji njime opisuju sposobnost živih ćelija da se reprodukuju i organizuju.

O vezama između društvenih sistema i okruženja nameću se sada aktuelnosti povezane sa pitanjima zagađivanja i ugrožavanja životne sredine i eksploatacije prirodnih resursa. U Lumanovoj „**ekološkoj komunikaciji**“ između redova se nameće sledeće pitanje:

Zašto je tako teško da društvo prepozna životne opasnosti koje su posledica našeg neodgovarajućeg upravljanja životnom sredinom?

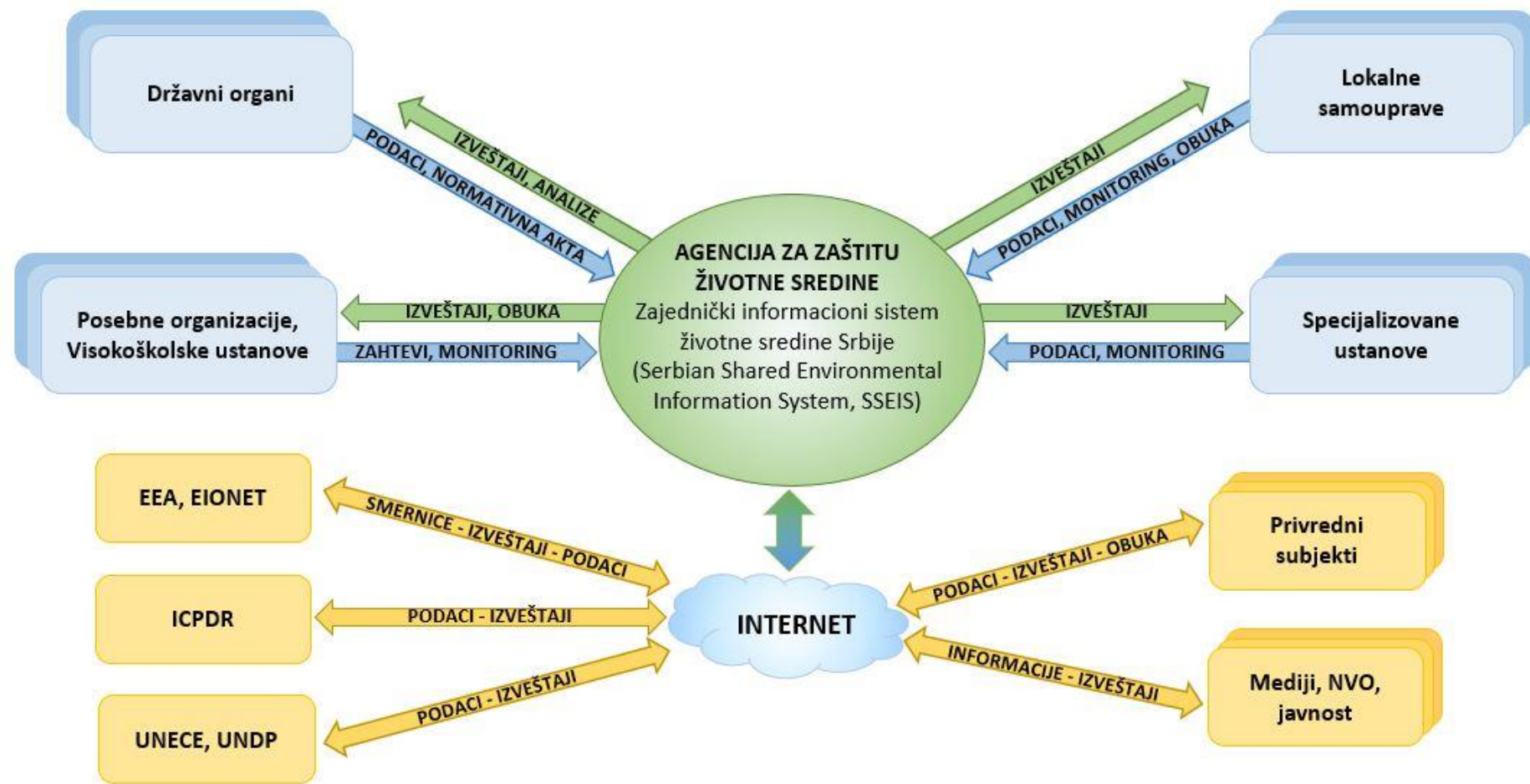
Vrlo rano je posle objavljivanja Lumanovog dela na engleskom jeziku dat „jednostavan odgovor da je to **problem komunikacije** preko granica sistema, između njegove unutrašnjosti i spolja – bilo da je sistem društvo i njegovo okruženje ili **mozak i drugi mozgovi**“ (Krippendorff, 1991).

Zašto se sa tako mnogo, s jedne strane, naučno utemeljenih činjenica o zagađivanju, s druge strane, susrećemo sa nedovoljno preduzetih mera?

Zato što se činjenice o zagađivanju životne sredine nalaze u jednom društvenom podsystemu, a mere očekujemo da budu preduzete u drugom društvenom podsystemu. Pri čemu svaki podsystem želi sačuvati svoju jedinstvenost i postojanje prema okruženju i ostalim društvenim podsystemima.

U Republici Srbiji je u skladu sa zakonom uspostavljen informacijski sistem zaštite životne sredine radi efikasnog identifikovanja, klasifikovanja, obrade, praćenja i evidencije prirodnih vrednosti i upravljanja životnom sredinom (Zakon o zaštiti životne sredine, član 74).

Informacioni sistem vodi Agencija za zaštitu životne sredine.

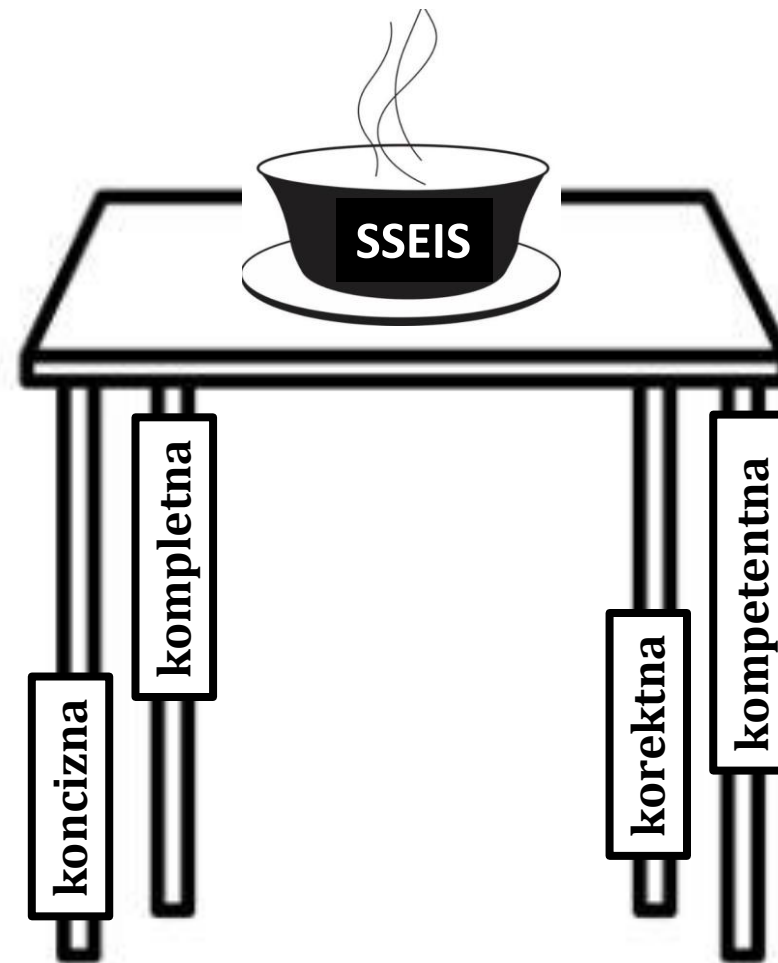
Zajednički informacijski sistem životne sredine Srbije (SSEIS) je ključni pokretač rasta nacionalne baze znanja koja integriše mnoštvo informacija iz nacionalnih mreža - od državnih organa, lokalne samouprave, privrede, nauke, civilnog sektora, medija, javnosti i međunarodnih organizacija - objedinjujući zajedničku inicijativu prema različitim korisnicima sa ciljem prikupljanja i deljenja zajedničkih informacija o životnoj sredini.

Informacioni sistem životne sredine Srbije (SSEIS) obuhvata tri osnovna elementa:

- (1) Jaku institucionalnu saradnju na nacionalnom nivou;
- (2) Dogovoreni zajednički sadržaj — podaci, informacije, indikatori, analize; i
- (3) Zajedničku infrastrukturu, standarde i IT alate.

Ovo su i preduslovi za jačanje komunikacijskih veza između ključnih društvenih podsistema sa gledišta zaštite životne sredine – **nauke, prava, politike i ekonomije.**

ČETIRI OSOLONCA EFIKASNE KOMUNIKACIJE U OKVIRU SSEIS-a

Da bi komunikacija bila efikasna, mora biti:
koncizna, kompletna, kompetentna i korektna.

2007

Извештај о стању животне средине у Републици Србији за 2006. годину

<http://www.sepa.gov.rs/download/Izvestaj2006.pdf>

Environment in Serbia

<http://www.sepa.gov.rs/download/Environment in Serbia Full.pdf>

Индикатори животне средине у Републици Србији

<http://www.sepa.gov.rs/download/Indikator.pdf>

Агенција за заштиту животне средине - Веба ка Европи / Serbian Environmental Protection Agency – Link to Europe

<http://www.sepa.gov.rs/download/Agencija publikacija.pdf>

Интегрални катастар загађивача

<http://www.sepa.gov.rs/download/Publikacija IKZ.pdf>

Упутство за успостављање система контроле обавезе достављања података за интегрални катастар загађивача

<http://www.sepa.gov.rs/download/Uputstvo.pdf>

(...)

2021

Резултати испитивања квалитета површинских и подземних вода за 2021.

http://www.sepa.gov.rs/download/KvalitetVoda_2021.pdf

Извештај о стању животне средине у Републици Србији за 2021.

http://www.sepa.gov.rs/download/IZVESTAJ_2021.pdf

Годишњи извештај о стању квалитету ваздуха у Републици Србији у 2021.

http://www.sepa.gov.rs/download/Vazduh_2021.pdf

Извештај о управљању отпадом у Републици Србији у периоду 2011 - 2021.

<http://www.sepa.gov.rs/download/Upravljanje otpadom 2011-2021.pdf>

Извештај о посебним токовима отпада у Републици Србији за 2021.

<http://www.sepa.gov.rs/download/Posebni tokovi 2021.pdf>

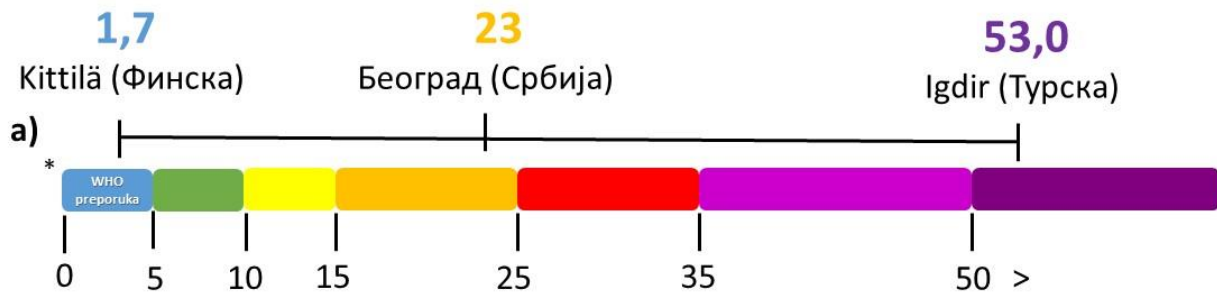
Извештај о управљању амбалажом и амбалажним отпадом за 2021.

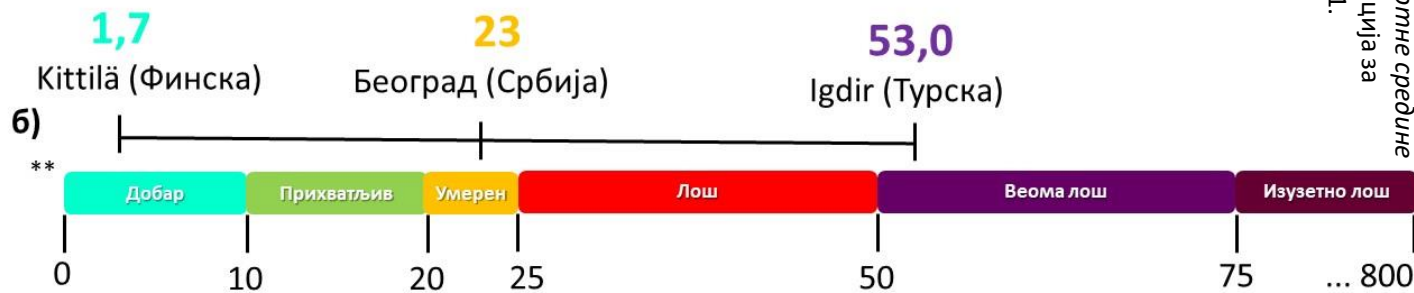
<http://www.sepa.gov.rs/download/Ambalaza 2021.pdf>

Izveštaj o stanju životne sredine Srbije nam pomaže da shvatimo gde se nalazimo, kojim putem treba da idemo i koliko smo udaljeni od onog mesta gde želimo da stignemo.

Распон годишњег просека $PM_{2.5}$ ($\mu\text{g}/\text{m}^3$) у 2022. години

* 2022 World Air Quality Report (Region & City PM 2.5 Ranking, IQAir) ** European Air Quality Index (<https://www.eea.europa.eu/themes/air/air-quality-index>)

Распон између најзагађенијег европског града (у Турској) и града са најчистијим ваздухом (у Финској)², у односу на Београд¹

Redosled prema rednom broju ranga glavnog grada, sadrżaju suspendovanih čestica PM2.5 u mikrogramima po metru kubnom vazduha i opisnom indikatoru kvaliteta vazduha vrednovan evropskim kriterijumom: „23. Sarajevo, 32,4 - loš; 31. Skoplje, 26,6 – loš; 39. Zagreb, 22,4 – umeren; 41. Beograd, 22,1 – umeren; 47. Atina, 19,2 – prihvatljiv; 48. Sofija, 19,1 – prihvatljiv; 58. Ljubljana, 16,2 – prihvatljiv“².
 Srpska prestonica očigledno nije u „vrhu svetske rang-liste po stepenu zagađenja“ vazduha, a nije ni u vrhu rang-liste prestonica država Balkana.

² Izvor: 2022 IQAir World Air Quality Report

¹ Извор: Извештај о стању животне средине у Републици Србији за 2022, Агенција за заштиту животне средине, стр. 11.

Kolike su posledice od zagađenja vazduha? Na trenutak pomislim kako je teško objasniti, a onda shvatim da je odgovor jednostavan. Beograd i drugi gradovi u Srbiji pri vrhu su svetske rang-liste po stepenu zagađenja.

Zaključak

Argumentovanost koja dopire iz **Informacionog sistema zaštite životne sredine Srbije** u okviru Lumanovog društvenog podsistema *nauka*, putem binarnog koda „istinito ili neistinito“, izaziva strukturnom spregom promene pravnog sistema, a promene zakona i ekonomskih uslova utiču pozitivno na društveni sistem kao celinu.

U zavisnosti od pristupa bićemo pobornici dva tabora, u vremenu pred nama će se nastaviti sučeljavanje stavova ekoloških optimista i pesimista u vezi ishoda neprestane borbe između „samostvarajućih“ društvenih podsistema.

Hvala na pažnji!

